

DOMINIC SMITH

ULTIMA PICTURĂ
A SAREI DE VOS

RAO Distribuție
Str. Bărgăului nr. 9-11, sector 1, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

DOMINIC SMITH

The Last Painting of Sara de Vos

Copyright © 2016 by Dominic Smith

Publicat prin înțelegere cu Sarah Crichton Books, un imprint al

Farrar, Straus and Giroux LLC, New York

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleza

Daniela Preda prin LINGUA CONNEXION

© RAO Distribuție, 2016

Pentru versiunea în limba română

2020

ISBN 978-606-006-335-3

CUPRINS

Nota autorului..... 7

PARTEA ÎNTÂI

UPPER EAST SIDE / NOIEMBRIE 1957..... 12

AMSTERDAM/BERCKHEY / PRIMĂVARA ANULUI 1635 31

BROOKLYN / NOIEMBRIE 1957..... 39

AMSTERDAM / IARNA ANULUI 1636 54

UPPER EAST SIDE / MAI 1958 60

SYDNEY / IULIE 2000..... 77

PARTEA A DOUA

AMSTERDAM / PRIMĂVARA ANULUI 1637 110

NEW JERSEY / AUGUST 1958 124

BROOKLYN / AUGUST 1958..... 133

ÎN DRUM SPRE SYDNEY / AUGUST 2000 141

MANHATTAN / SEPTEMBRIE 1958..... 153

AMSTERDAM / MAI, 1637..... 173

SYDNEY / AUGUST 2000 181

MANHATTAN / SEPTEMBRIE 1958..... 191

MUTAREA DIN AMSTERDAM / PRIMĂVARA ANULUI 1637 .. 204

Respectivul artiștilor	217
SYDNEY / AUGUST 2000	217
MANHATTAN / SEPTEMBRIE 1958	225
HEEMSTEDE / VARA ANULUI 1637	250
MANHATTAN / OCTOMBRIE 1958	261
SYDNEY / AUGUST 2000	269
HEEMSTEDE / VARA ANULUI 1637	277
MANHATTAN / OCTOMBRIE 1958	287
SYDNEY / AUGUST 2000	313
HEEMSTEDE / IARNA ANULUI 1649/VARA ANULUI 2000	339
Mulțumiri	359

Nota autorului

De-a lungul secolului al XVII-lea, Ghilda Sfântului Luca din Olanda și-a exercitat controlul asupra tuturor aspectelor din mediul artistic profesionist, inclusiv asupra celor care aveau dreptul să semneze și să dateze tablouri. Printre membrii gildei se numărau artiști precum Rembrandt, Vermeer, Frans Hals și Jan van Goyen. Însemnările istorice arată că aproape douăzeci și cinci de femei au fost membre ale gildei în secolul al XVII-lea. Doar câteva dintre aceste artiste au creat însă opere care să dăinuie sau care să le fie atribuite în mod corect. Timp de mai bine de un secol, tablourile lui Judith Leyster i-au fost atribuite lui Frans Hals.

Din însemnările istorice lipsesc referințele cu privire la Sara van Baalbergen, prima femeie care a fost acceptată în Ghilda Sfântului Luca de la Harleem. Ea a obținut accesul în gildă în anul 1631, cu doi ani înaintea lui Judith Leyster. Niciuna dintre operele lui van Baalbergen nu a rezistat timpului.

Cu toate că acest roman este o operă de ficțiune, autorul folosește astfel de lacune istorice reale pentru a da frâu liber imaginației. Pentru a construi o poveste, în roman sunt puse laolaltă date biografice din viața unor femei care au trăit în timpul Epocii de Aur olandeze.

UPPER EAST SIDE

Noiembrie 1957

Tabloul e furat fix în aceeași săptămână în care rușii trimit un câine în spațiu. E smuls de pe perete chiar de deasupra patului matrimonial în timpul unei cine de caritate. Așa avea să povestească Marty de Groot în anii următori, așa avea să le spună partenerilor lui de la firma de avocatură și chiar va face o adaptare comică a întâmplării pentru seratele și cocktailurile de la Clubul Racquet. „În timp ce noi înmuiem creveți în sos de cocktail și scoatem pe terasă cel mai bun serviciu de porțelan al lui Rachel, pentru că era un început blând de noiembrie, înțelegeți, doi bandiți, samsari deghizați în chelneri, să zicem, înlocuiesc tabloul original cu un fals meticulos.“ O să fie mândru mai ales de ultimele cuvinte – *fals meticulous*. Le va folosi vorbind cu prietenii săi, cu agenții de asigurare și cu detectivul particular, pentru că în jurul acestor cuvinte s-a țesut întreaga intrigă a poveștii, sugerând că vreun geniu sau cine știe ce minte strălucită a complotat cu perseverență împotriva lui, așa cum rușii au conspirat în toți acești ani să colonizeze stratosfera. Aceleași două cuvinte îl vor ajuta pe Marty să justifice și faptul că, luni întregi, n-a băgat de seamă că tabloul său a fost înlocuit cu un fals excelent.

Ceea ce va omite de fiecare dată când va spune povestea este faptul că tabloul *La marginea unei păduri* aparținuse familiei sale pentru mai mult de trei secole și că-i fusese lăsat moștenire de

tatăl său pe patul de moarte. Nu va spune nici că era singurul tablou rămas de la Sara de Vos, prima femeie care a fost acceptată în anul 1631 ca maestru în Ghilda Sfântului Luca din Olanda. Și cui ar fi putut să-i destăinuie că-i plăcea să se uite la chipul palid și misterios al fetei în timp ce făcea dragoste, lent și contemplativ, cu melancolica sa soție în anii după ce aceasta pierduse cea de-a doua sarcină? Nu, avea să țină toate astea pentru sine, ca pe-o credință intimă într-un zeu capricios. Era agnostic, însă predispus adesea în a fi excesiv de superstițios, exagerare a personalității sale pe care încerca să o ascundă. Ajunsesse să pună pe seama dispariției tabloului faptul că Rachel reușise să iasă din lunga depresie și că, în sfârșit, fusese făcut partener la firmă. Sau că tabloul blestemat era o explicație pentru cei trei sute de ani de gută, reumatism, atacuri de cord, sterilitate și atacuri cerebrale ale înaintașilor săi. Oriunde s-a aflat tabloul, la Londra, la Amsterdam sau la New York, foștii proprietari, își dă el seama, nu au trăit mai mult de șaizeci de ani.

Rent-a-Beats este modalitatea prin care Rachel încearcă să revină la viață. Plictisită de perspectiva unor avocați ușor abțiguiți, cu manșete franțuzești, discutând despre afaceri imobiliare și plimbări cu vaporul spre insula Nantucket, își amintise de reclama pe care o tăiasse dintr-o revistă a absolvenților și o luase din cutia ei cu rețete:

Condimentează-ți petrecerea Tuxedo Park... închiriază un Animator/Beatnic¹. Complet echipat cu barbă, cozoroc, jachetă militărească, blugi Levi's, cămașă jerpelită,

¹ Generația beat a fost o mișcare social-literară inițiată de un grup de scriitori americani din anii '50 și '60. Adepții acestui curent, uneori numiți „beatnici”, își exprimau refuzul de a adera la societatea convențională, „pătrată”, prin adoptarea unui stil de îmbrăcăminte oarecum neîngrijit și a unui vocabular împrumutat de la muzicienii de jazz. (n.tr.)

bascheți sau sandale (opțional). Se acordă reduceri dacă doriți un beatnic fără barbă, nespălat, desculț sau netuns. Avem și animatoare/beatnice disponibile.

Dacă tot aveau de gând să strângă bani pentru orfanii orașului în fiecare an – chiar și ei i se părea că sună dickensian –, atunci de ce să nu lase orașul să participe la asta, să aducă un pic de culoare și de spirit neîmblânzit din Lower East Side. Când a format numărul din reclamă, i-a răspuns o femeie cu o voce guturală, citind parcă dintr-un scenariu. Pentru un tarif fix de 250 de dolari, femeia i-a promis pe un ton fără inflexiuni că, la ora stabilită, poate primi doi artiști, doi poeți și doi intelectuali. Rachel și-a imaginat atunci un subsol în Queens unde persoane divorțate, având căști pe urechi, stăteau ca violetele africane sub lumini fluorescente. Și-a închipuit actori șomeri pescuiți din Hoboken, cu adresa ei scrisă pe o cutie de chibrituri.

- Câți animatori ați dori, doamnă? a întrebat-o femeia. Preferați femei cu șaluri mexicane sau cu bolerouri?

Înainte să încheie convorbirea telefonică, Rachel le alesese garderoba completă, până la balerini, berete, ochelari de soare și cercei de argint. Asta se întâmplase cu multe săptămâni în urmă, iar acum, în ziua evenimentului, se întreba dacă toată tărașenia nu era de prost gust. Un câine rusesc orbitează planeta, iar ea se teme că farsa ei nevinovată va fi considerată frivolă și lipsită de patriotism. Se gândește la asta toată dimineața, fără să fie în stare să-i spună lui Marty că o trupă de vagabonzi va sosi la ora nouă fix, în timpul cocktailurilor de după dineu.

Marty pusese și el la cale ceva distractiv, o mică demonstrație pentru invitații și colegii săi. Nu-i spune însă nimic lui Rachel, care se agită printre oamenii care pregătesc mâncarea. Până la ora cinci, toate cele trei etaje ale apartamentului cu terasă care parcă se pregătea de război miroseau a crini și a pâine, stârnindu-i simțurile.

Marty stă lângă ușile pliante de la etaj, având grijă să nu încurce pe cineva, privind încăperile scaldate în lumina după-amiezii târzii. Are un sentiment efemer de nostalgie și de satisfacție, pe măsură ce asfințitul invadează spațiul. Totul pare neverosimil de solid și real în acest moment al zilei, în acest anotimp, fiecare obiect pare încărcat de semnificație. În copilărie, camera aceea i se păruse întotdeauna rece, ca un fel de muzeu. Interioarele din lemn, crepusculare, având în fundal portrete olandeze din secolul al XVII-lea, îi dădeau o senzație de sufocare, cutiile orientale lăcuite păreau austere și grandioase, dar acum că aceste lucruri îi aparțineau, i se părea odihnitor să le privească în ora care mai rămăsese până la asfințit. Conținutul unei vieți, analizat pe bucăți. Dacă închide ochii, simte mirosul uleiului de semințe de in din peisajele marine sau al rogojinilor turcești pentru rugăciune, care răspândesc parcă un iz de fân proaspăt cosit. Își toarnă două degete de scotch (single malt) și se afundă în șezlongul danez de piele, scaunul lui de Hamlet, cum îi spune Rachel. Câinele lor beagle, Carraway, în vârstă de zece ani, vine de pe hol, alergând de colo colo pe podeaua cu parchet, cu medalionul său care scoate un clinchet metalic. Marty lasă o mână în jos și-i dă voie să-i lingă vârfulurile degetelor. Atunci o vede pe Rachel, prin ușa bucătăriei improvizate, mișcându-se printre chelnerii cu șorturile apretate.

Cu capul înclinat într-o parte, jucându-se cu o mână cu colierul din perle, ea discută cu atâta diplomație, de parcă ar vorbi despre o chestiune de siguranță națională și nu despre pilaf de orez și somon sălbatic. Dintr-odată, Marty își dă seama că ea s-a simțit întotdeauna în elementul ei atunci când se afla în toiul pregătirilor – a unei călătorii, a unei cine sau a unei petreceri. În ultima vreme, se instalase între ei o rutină tăcută pe care amândoi o ignorau. Ea are mereu senzația că e pe cale să se sufoce și, de fiecare dată când intră într-o încăpere, parcă trebuie să se oprească

pe coridor înainte, ca să se adune, precum un actor care intră pe scenă. Câteodată, când se întoarce târziu de la birou, o găsește adormită în camera de zi cu toate luminile stinse și cu Carraway ghemuit lângă ea. Sau găsește pahare de vin goale prin toată casa, în bibliotecă, pe lângă pat, și romane rusești îndesate printre perne sau lăsate afară pe terasă ca să se decoloreze și să se zezeze.

Ea surprinde privirea lui Marty și se îndreaptă spre el. Marty îl mângâie pe Carraway pe după urechi și-i zâmbeste. Ultimii cinci ani, gândește el, parcă au trecut ca douăzeci. Împlinise patruzeci de ani în primăvară, atingând un punct culminant al carierei lui mereu amânate și al încercărilor lor zadarnice de a aduce pe lume un copil. Își dă seama că pe toate le începuse târziu – facultatea de drept, cariera, primii pași către întemeierea unei familii. Averea pe care o moștenise îl ținuse pe loc, fusese o piedică pentru el până puțin după ce împlinise treizeci de ani. După șapte ani, fie avansezi, fie demisionezi, asta era regula de bun-simț pentru partenerii aspiranți ai firmei, iar el se afla acum în cel de-al șaptelea an. Citește aceleași gânduri și în privirea lui Rachel, în timp ce aceasta se apropie: „De ce am așteptat atât?” E mai tânără decât el cu opt ani, dar nu e la fel de puternică. Nu e fragilă, dar e precaută și ușor de rănit. Pentru o fracțiune de secundă, are impresia că vrea să-l sărute convențional, așa cum ar face o nevastă, unul dintre acele gesturi exersate pe care uneori le scoate din cotloanele depresiei ei. În loc de asta, ea îi spune să aibă grijă să nu se umple de păr de câine pe pantaloni. Trece pe lângă el îndeajuns de aproape ca să-i simtă respirația mirosind a coniac și brusc se întreabă ce cred chelnerii despre ea, dar apoi se disprețuiește că-i pasă. O privește cum se îndepărtează pe holul care duce spre dormitor și apoi dispăre. El rămâne acolo până când încăperea e cuprinsă de întuneric. În cele din urmă, se ridică și se duce dintr-o cameră într-alta, aprinzând luminile.

Respect puțin înainte de ora șapte, Hart Hanover, portarul clădirii, sună la familia de Groot pentru a anunța că au sosit primii invitați, Clay și Celia Thomas. Marty îi mulțumește și își amintește să-l întrebe pe Hart despre mama lui, o femeie care se stingea discret de cancer în Queens.

- Luptă în continuare, domnule de Groot, mulțumesc pentru întrebare.

Hart era portarul de la intersecția East Eightieth cu Fifth Avenue încă dinainte ca tatăl lui Marty să cumpere apartamentul la sfârșitul anilor '20. Clădirea îngustă cu paisprezece etaje are doar șase apartamente și fiecare dintre locatarii acestora se poartă cu Hart de parcă ar fi unchiul lor de treabă, aflat la ananghie. Marty îi spune că o să-i trimită cina, apoi închide. El și cu Rachel coboară pe scări la etajul inferior și așteaptă liftul. Directorul executiv asociat și soția lui sunt întotdeauna primii care sosesc și primii care pleacă, un cuplu sexagenar care, în timpul verii, găzduiește dineuri ce se încheie când încă mai e lumină afară.

Ușa liftului se deschide și familia Thomas coboară în foaietul de marmură neagră. Rachel insistă întotdeauna să fie ea cea care ia paltoanele și pălăriile oaspeților, iar acest ritual, această așa-zisă smerenie domestică, are ceva care-l scoate din sărite pe Marty. Menajera lor, Hester, e probabil sus în camera ei și se uită la televizor, căci Rachel îi dăduse liber pentru cea mai mare parte a serii, în mod ostentativ. Stă în picioare și privește cum soția sa ia paltonul din păr de cămilă al șefului său – e prea cald pentru o asemenea haină –, apoi șalul de cașmir al Celinei. În primele momente de după sosirea lor, Marty își amintește cât de stingher pare Clay de fiecare dată când îi vizitează. Clay se trage din descendenții pioși ai brahmanilor din Noua Anglie, e urmașul clericilor, al intelectualilor și al privilegiului taciturn. Pare că pizmuește în tăcere averea moștenită a lui Marty, își mișcă maxilarele de parcă

ar simți gust de fiere în gură de fiecare dată când îi vizitează. Marty bănuiește că asta e motivul pentru care nu a fost făcut încă partener la firmă – apartamentul său pe trei etaje cu vedere liberă către Met și Central Park ofensează spiritul de moderație patriciană al șefului său.

Clay își indeasă mâinile în buzunarele pantalonilor săi de la smoching și se înclină pe călcâie, fața lui emană o bună dispoziție forțată. Lui Marty i se pare că arată ca un bărbat care a stat afară tăind lemne de foc în sacou, revigorat de un moment tonic de conectare cu forțele naturii.

- Ai mai adăugat un etaj, Marty? întrebă Clay. Jur că de fiecare dată când vin la voi mi se pare că locul ăsta e din ce în ce mai mare.

Marty chicotește, dar nu răspunde nimic. Îi strânge mâna lui Clay – un gest pe care nu l-ar face niciodată la muncă – și o sărută pe Celia pe obraz. Din spatele oaspeților lui, o vede pe Rachel pe jumătate înghițită de umbra garderobei, trecându-și mâna peste suprafața moale a șalului Celinei. „Ar putea să intre în dulapul ăla și să nu se mai întoarcă niciodată“, gândește el.

- Ne-a făcut să traversăm tot parcul, spune Celia.

- Haideți sus să vă dau ceva de băut, spune Rachel, conducându-i spre casa scării.

Clay își dă jos ochelarii și șterge lentilele cu o batistă. În lumina veiozei de pe coridor, Marty observă o bubiță infectată în vârful nasului lui Clay și asta-l duce cu gândul la un pastor de țară pe cale să țină o predică înfocată.

- Dacă tot finanțăm orfani, m-am gândit că ar trebui să mergem pe jos, spune Clay. În plus, e o seară minunată. Stai liniștită, dragă, o să ne întoarcem cu taxiul. Te avertizez, Marty, sunt lihnit de foame după plimbarea asta. Am de gând să mănânc ca un viking.

Ai horror, zice Marty. Rachel a angajat toți furnizorii de mâncare din statul ăsta.

Ajung la etajul paisprezece și merg pe coridorul ce duce spre terasă, trecând pe lângă ușile închise ale dormitoarelor. Marty moștenește această ciudățenie de la tatăl său, un bancher olandez care ținea foarte mult la separarea spațiului public de cel intim. Marty își ține în dormitor chiar și cărțile preferate, în loc să le țină în bibliotecă, pentru că le consideră un fel de mărturisire. După ce trec de bucătărie și ajung în marele salon, Marty aude cvartetul de coarde începând să cânte afară și vede deasupra zidului terasei blocurile-turn de vizavi de parc luminate precum vasele oceanice de linie, ca niște puncte albe în întunericul de deasupra copacilor. O aude pe Celia scăpând un oftat aproape imperceptibil și știe că ce aude e sunetul invidiei. Se gândește la casa sobră, din piatră, a familiei Thomas, cu ferestrele ei înguste și cu mirosul de calcar al unei case parohiale. Clay își drege vocea în timp ce cu toții trec în revistă mesele de banchet pline cu antreuri și piramida de gheață strălucitoare și de creveți.

- Ca de obicei, arată încântător, Rachel, spune Celia, înghițind în sec.

- N-am făcut decât să dau niște telefoane.

- Nicidecum, spune Marty. Săptămâni întregi a fost ca și când aici se planifica invazia Normandiei. În orice caz, ne-am gândit să profităm de vreme. Puteți la fel de bine să stați înăuntru sau afară.

- Arată-mi drumul către un cocktail și o mână de alune, zice Clay.

Marty aude cum Clay zdrăngăne niște mărunțiș din buzunar și și-l imaginează stând în fața unui birou auster sau a vreunui minister, zornăind monede de zece și de douăzeci și cinci de cenți în pantalonii lui la dungă. E sigur că are și un briceag într-unul din buzunarele pantalonilor.

- Îmi pare rău, Clay, îi răspunde, va trebui să te mulțumești cu brânză brie și creveți.

Îi face semn cu mâna spre terasă. Se aude soneria de la ușă și Rachel se grăbește pe coridor înainte ca Marty să apuce s-o oprească.

La un tarif de două sute de dolari pe farfurie, dineul Societății Umanitare atrage cam aceiași șaizeci de oameni în fiecare an – avocați din zona selectă a orașului, chirurgi, directori executivi, neveste de filantropi și un diplomat pensionat. Ținuta formală e obligatorie, iar locul fiecărui oaspete la cele zece mese rotunde este indicat cu ajutorul unui card pe care este atent caligrafiat numele invitatului. O dată pe an, Rachel face o vizită unui artist japonez din Chelsea, înmânându-i lista. Trei zile mai târziu, cardurile cu numele oaspeților sosesc într-un plic din hârtie de orez. Marty face o hartă a locurilor, un truc pe care l-a învățat de la un prieten care organizează licitațiile de artă europeană pentru Sotheby's. El îi așază pe cei mai bogați invitați mai aproape de masa de licitație tăcută și îi instruieste pe chelneri să le reumple paharele de vin la fiecare cincisprezece minute. Această strategie a făcut ca, timp de un deceniu, dineurile organizate de Societatea Umanitară să fie, în mod oficial, cele mai profitabile. Bate de departe la profitabilitate licitații bombastice exagerate pentru croaziere în Caraibe, bilete la operă, stilouri sau abonamente la revista *Yachting*. O dată, Marty a calculat că Lance Corbin, un chirurg ortoped care nici măcar nu avea o ambarcațiune, plătea o sută douăzeci de dolari pentru fiecare număr din revista sa maritimă lunară.

Mesele dineului din salonul cel mare, cu vedere la terasă, sunt decorate cu crini și cu tacâmuri de argint prețioase. Fiind atât de cald, cocktailurile, șampania și desertul pot fi servite afară, unde lumina e mai bună pentru semnarea cecurilor, unde tablourile și peisajele în stil olandez și flamand te duc cu gândul dacă nu la